

werd dr. de Wilde naar het *Reichskommissariat* ontboden, waar hij door Schmidts *Persönlicher Referent*, *Hauptmann* E. Gruffke, ontvangen werd. De Wilde zou er het slachtoffer worden van een perfide comédie. 'Hauptmann Gruffke', aldus Touw,

'deelt hem mede dat het telegram vanmorgen besproken is door Seyss-Inquart, Christiansen en Schmidt. Inderdaad zit dit illustere drietal in de aangrenzende kamer. Aan dr. de Wilde wordt meegedeeld dat er vijftig personen op de lijst staan om gefusilleerd te worden. Deze protesteert daartegen. Hij kondigt aan dat dit tot een opstand van het Nederlandse volk zal leiden, en dat het bovendien in flagrante strijd is met alle recht. Daarop gaat Gruffke naar de aangrenzende kamer en blijft daar ongeveer een kwartier. Als hij terugkomt, brengt hij het bericht: in verband met het telegram is de lijst tot de helft ingekort. Dr. de Wilde herhaalt opnieuw: 'Dat zijn er nog veel te veel!' Weer gaat Gruffke weg en komt terug met de boodschap: 'Er zijn er slechts vijf overgebleven.' Onverstoorbaar houdt dr. de Wilde vol: 'Dat zijn er vijf te veel. Ik vraag de vrijlating voor allen.' Maar Gruffke antwoordt dat er in elk geval een voorbeeld moet gesteld worden en dat verder protest nu geen zin had.

'Maar het is toch verschrikkelijk, onschuldigen te laten boeten! Is daaraan nu niets meer te doen?'

'Ja, mein Gott, ich kann es auch nicht helfen. Es wird uns auch auferlegt.'¹

★

Die vrijdagavond om negen uur, drie uur voor middernacht, belde Schreieder Rauter op. Schreieder zei dat van der Waals vertrouwde, zeer binnenkort de illegale CPN in de gewenste richting te kunnen penetreren. 'Aan het einde van mijn gesprek met Rauter heb ik', aldus Schreieder kort na de oorlog,

'woordelijk gezegd: 'Gruppenführer, ich rufe Sie deswegen an weil nach meiner Überzeugung die Erschiessung von Geiseln nicht mehr notwendig ist.' Rauter vroeg mij daarna naar de naam van de dader en wanneer ik dacht hem te arresteren. Ik antwoordde hem dat ik de naam nog niet wist omdat de man op het laatst was weggebleven, doch dat ik ervan overtuigd was, binnen enkele dagen weer in contact met hem te kunnen komen, daar de kring waarin de man verkeerde, mij bekend was. Na enig heen en weer gepraat besloot Rauter het gesprek met de

¹ Touw: *Het verzet der Hervormde Kerk*, dl. I, p. 66-67.